

El panisset, un gran desconegut

El panisset és un cereal d'estiu que necessita poca aigua i aguanta bé la sequera. A més d'aquests dos avantatges, és interessant perquè permet tenir el sòl cobert, evitant l'erosió que poden provocar els xàfecs d'estiu, i es pot aprofitar de diferents maneres. Una d'aquestes és entrant-hi el bestiar, una altra dallant per ensitjar o per a farratge. I finalment, també es pot incorporar com a adob en verd. L'autor ens explica les característiques d'aquest cultiu i ens aporta testimonis de pagesos que el cultiven a la demarcació de Girona.

TEXT I IMATGES: PEDRO CANO. ENGINYER TÈCNIC AGRÍCOLA. COL-LABORADOR TÈCNIC D'ASPEGI (ASSOCIACIÓ DE PRODUCTORS ECOLÒGICS DE GIRONA)

El panisset és un cereal d'estiu del grup dels mills. Per distingir-lo d'altres espècies de la gran família dels mills, a aquest se'l coneix també com a mill cua de guilla, per la forma de la seva espiga.

Encara que hi ha molta confusió al respecte i sovint es confonen el panisset i el mill, presenten moltes diferències: el mill (*Panicum miliaceum*) fructifica en panícula (com l'arròs), s'orienta a l'alimentació humana i d'ocells, mentre que el panisset (*Setaria itàlica*) fructifica en espiga (com el blat) i s'orienta més a farratge pel bestiar i també per a l'alimentació d'ocells domèstics (canaris, periquitos, etc.).

El panisset és una planta molt fullada i de tija erecta i fina, amb espiga gruixuda i densa. Pot fer entre 50 i 120 centímetres d'alçada. El seu sistema radicular és fasciculat i profund, que afavoreix l'estructura del sòl. S'adapta bé a molts tipus de sòls, fins i tot, als calcaris pobres. **Germina i creix molt de pressa si té calor i humitat.** Fillola molt, fins a arribar a cobrir molt bé el sòl. Pot tallar-se per farratge verd o sec als dos o tres mesos de la sembra, o pasturar-se o ensitjar-se en l'estadi gra lletós. El valor alimentari del farratge és major des de la floració fins al gra lletós.

La llavor, per ser molt pobra en greixos, és molt digestiva i molt emprada com a menjar d'ocells.

És un cultiu molt barat, sobretot en sembra directa, que és el més indicat. Els costos són exclusivament la llavor i les feines de sembra i recol·lecció, ja que **no necessita fertilització ni desherbatge** ni reg. El regadiu fa augmentar les produccions, però seria més rendible dedicar-ho a produccions de major valor afegit com ara el blat de moro o la soja. Justament la gràcia del panisset és la seva gran rusticitat i adaptació a la sequera.

D'ON VE EL NOM DE 'PANISSET'?

El nom botànic del panisset és *Setaria itàlica*, en castellà 'panizo', 'moha' a Sud-amèrica, i en català 'panís', encara que per no confondre'l amb el blat de moro, anomenat panís a les comarques de ponent, se li diu panisset.

La història del nom és curiosa: quan el blat de moro-panís-maíz (*Zea mays*) va arribar d'Amèrica i es va començar a cultivar a Espanya, en els segles XVII i XVIII, va substituir parcialment d'altres cultius d'estiu tradicionals, i a moltes zones va agafar popularment el nom d'aquests.

Així a Galícia i a Canàries al 'maíz' se li diu 'millo', a Múrcia, Andalusia oriental i Aragó, 'panizo', a la Catalunya nova, 'panís'.

IDEES QUE S'HAN DE TENIR CLARES PER SEMBRAR AQUEST CULTIU:

La primera clau d'èxit és una ràpida implantació. Per això són necessaris dies llargs i calorosos, que la terra estigui calenta, que hi hagi saó al sòl i sembra molt somera, perquè la llavor és molt petita.

L'època de sembra a cada zona és al final de glaçades tardanes, quan la temperatura mitjana és de 18 °C. A les comarques Gironines això seria des de finals d'abril, a les zones més càlides costaneres, i fins a mitjans de juny per les més fredes.

Les següents premisses favorables són que la primavera hagi estat humida i hi hagi reserves d'aigua al sòl, i que durant el cicle de cultiu ploqui una mica. No té grans necessitats hídriques, però per **sota d'uns mínims queda aturat a l'espera de pluja**, que el revifarà, però es retardarà el cicle vegetatiu.

S'adapta a tota mena de sòls, fillola molt, aguanta bé la sequera i és molt rústic

COM HO FAN...

Així és com cultiven el panisset alguns pagesos de les comarques Gironines:

1.- En Xavi de Borgunyà (Pla de l'Estany)

Té vaques de llet eco i ven la llet sobretot a formatgers. Sembra el panisset al mes de maig, després de segar els cultius d'hivern farratgers per ensitjar. Fa sembra directa perquè no es dessequi el sòl i germini de pressa, per tal que el pugui dallar i assecar al juliol-agost. Cada vegada es decanta més pel farratge sec en detriment de l'ensitjat perquè els formatgers ho volen per fer formatges madurats. Si falla aquesta primera sembra per manca de pluja, espera alguna tempesta estiuenca per sembrar immediatament (amb sembradora directa) i aprofitar el que es pugui, encara que sigui en verd per donar directament en menjadora a les vaques.

2.- En Manel de Siurana (Alt Empordà)

Té ovelles de llet eco i fa els seus transformats. Fa sembra directa al maig-juny després del raigràs, que sempre rebrolla, però amb la calor progressiva es va assecant i el panisset es va apoderant del sòl. L'aprofita pasturant amb les ovelles, quan fa un pam o menys. Ho arrana bé i treu el ramat fins que el rebroll torna a fer-se i després el torna a aprofitar. Fa algun reg de suport quan hi ha molta secada, i així té pastura tot l'estiu fins que arriben els primers freds. L'interessa molt el cultiu, perquè les ovelles el pasturen primer i en acabat entren a la userda, ja tipes, per evitar el risc de timpanisme. Troba que quan mengen panisset les ovelles fan més llet.

3.- En Josep de Vilamalla (Alt Empordà)

Fa panisset en convencional per vendre a ramaders. Fa sembra directa darrere de civada flor, a raó de 25-30 quilos/hectàrea. Entre l'emalat de la civada i la sembra del panisset fa passar el ramat d'un veí, perquè netegi bé d'herbes. Sol sembrar entre mitjans maig i mitjans juny. Tira fems abans de la civada o purins abans del panisset, o quan comença a rebrollar el segon dall. El sega i condiona a principi de l'espigat (juliol-agost), quan té un contingut en proteïna del 13% i és molt apreciat pel bestiar. El rebroll, si el temps acompanya, pot donar un altre aprofitament més petit, i si no, l'acaba incorporant com adob verd. Troba que el panisset manté coberts els camps a l'estiu i això té beneficis productius i mediambientals, ja que estalvia tirar glifosat per matar herbes.

4.- En Joan de Cornellà de Terri (Pla de l'Estany)

Fa panisset de manera convencional per vendre a ramaders. El sembra al maig darrere de civada en flor amb sembra directa a raó de 30-40 quilos/hectàrea i l'emala al juliol-agost en bales quadrades grosses per vendre principalment a ramaders de muntanya. Està molt content amb aquest cultiu, perquè si l'estiu va bé aprofita un segon esplet comercial, i si no almenys té la terra coberta, els blets (*amaranthus retroflexus*) mig controlats i finalment ho incorpora com a adob verd, i s'estalvia així les feines de rostollar per controlar les herbes.

ENCOIXINATS PER A L' AGRICULTURA ECOLÒGICA

Per inhibir el creixement d'herbes no desitjades per a mètodes totalment ecològics.

Biodegradable,
no cal retirar-lo del sòl.

Fàcil de col·locar,
tant a mà com a màquina.

Demaneu-nos més informació:

www.mimcord.com T. +34 938 510 766 - mimcord@mimcord.com

No caldrà fertilització fosfo-potàssica, però si disposa de nitrogen va millor. Per tant, és interessant femar el cultiu anterior d'hivern, ja que així el panisset també se n'aprofita.

Té una bona capacitat de rebroll si es talla a inici d'espigat o abans. També rebrolla, però menys, si es deixa arribar a gra lletós-pastós per ensitjar.

TÈCNiques DE CONREU

Llavor

La primera precaució que hem de tenir és amb la llavor, ja que en ser un cultiu minoritari no es troben llavors certificades. Hi ha granaires que en venen, però es tracta de grana destinada al consum d'ocells domèstics majoritàriament importada d'Àsia (Índia, Xina, etc.), fet pel qual ens podem trobar una gran variabilitat de poblacions, canviant cada any. A més, es tracta d'una grana que acostuma a recol·lectar-se bastant humida, perquè no s'espolsi a l'espiga, i després es passa per l'assegador i, de vegades, si se'l dona massa temperatura, pot perdre poder germinatiu (que ningú garanteix, ja que ens estan venent grana pel consum animal i no sement) i acabar en una germinació fracassada. Per tant, el primer pas és **fer una cerca acurada de llavor de confiança** i a ser possible una prova de germinació a casa. El preu de la llavor està en aquests moments sobre un euro/quilo

Sembra

La dosis de sembra és d'uns 30-40 quilos/hectàrea. Es pot sembrar amb la sembradora de cereals i a poca fondària (1-2 centímetres). És important assegurar una bona naixença sembrant amb bona saó. Si neix bé, ja tenim molt de guanyat, perquè encara que hi hagi llargs períodes estiuenecs de secada es queda quiet, però no mor, i quan torna a ploure es revifa miraculosament.

QUAN ÉS EL MOMENT DE SEMBRAR?

A Girona contemplem tres possibles èpoques de sembra en funció de les circumstàncies de l'any:

Primera: de final d'abril a mitjans de maig segons la zona. Una mica més tard que el blat de moro. Aquesta sembra primerenca la podem fer quan, pel que sigui, hagi fallat el cultiu d'hivern. Així cap al juliol podem tenir una collita d'un bon farratge, fi i molt apreciat pel bestiar oví i boví, per assecat o ensitjar. Optativament, el podríem deixar madurar per tenir una collita de gra cap al setembre.

Segona i més habitual: de mitjans de maig a mitjans de juny com a segon esplet, a darrere d'un farratge d'hivern (cereals per ensitjar, veça-civada, civada, flor, etc.). Amb sembra directa sobre el rostoll del primer esplet funciona molt bé. Podrem tenir una collita de farratge cap al juliol-agost, si el temps acompanya. Aquí fer una collita de gra és més compromès, perquè anem cap a temperatures més frescals i dies més curts, cosa que dificulta la maduració i l'assecament del gra.

Tercera: després d'un cereal de gra, segona quinzena de juliol. Aquí s'imposa la sembra directa per no dessecar el sòl treballant i guanyar dies. Haurem perdut molt potencial de dies llargs i altes temperatures, que és el que vol el panisset, sempre que tingui uns mínims d'humitat al sòl, per desenvolupar-se ràpidament. Però, així i tot, podem tenir una collita de farratge cap a l'octubre-novembre, encara que reduïda a la meitat de les sembres de maig. I si no arriba a cap, almenys tindrem el sòl cobert i un cert control d'herbes fins que l'incorporem com a adob verd.

FUNCIONS QUE ACOMPLEIX A LA ROTACIÓ ECOLÒGICA

- Manté el terreny cobert de vegetació a l'estiu
- Evita l'erosió de les tempestes estiuenques sobre el terreny nu i treballat
- Aprofita la pluviometria d'estiu per fer biomassa aprofitable
- Manté controlades les herbes d'estiu i evita la seva multiplicació exponencial
- Obté una segona collita de farratge anual a cost baix
- O bé, obté un adob verd per fertilitzar orgànicament la terra.
- Té una bona capacitat de rebroll, si hi ha calor i humitat, i pot mantenir el sòl cobert després de l'aprofitament farratger i fins que s'hagin de fer les feines preparatòries de la propera sembra.
- Segons una experiència plurianual de cinc anys que vàrem realitzar al Pla de l'Estany amb diversos farratges d'estiu, el sorgo farratger ("melcò") és el que compleix millor totes aquestes funcions, però té unes necessitats hídriques majors que el panisset. Per tant, el melcò és l'opció millor per a secans més frescals. Per a secans més estrictes, s'ha de provar el panisset.

Recol·lecció i aprofitaments

El seu cicle farratger, fins a començament d'espigat (20-25% d'espigues), és d'uns tres mesos. **Amb l'espiga formada i el gra lletós és de tres a quatre mesos, i per collir el gra és de cinc a sis mesos.**

La producció depèn de la pluviometria de primavera-estiu, i pot estar entre 15-30 tones/hectàrea de matèria verda (4-9 tones/hectàrea de matèria seca), o bé 500-1.000 quilos/hectàrea de gra.

Per a farratge es pot tallar a principi de l'espigat amb segadora condicionadora, d'assecat i embalar, encara que li costa més temps assecat-se que a la userda. Per això, s'ha de segar al mes de juliol o primers d'agost.

També es pot ensitjar en trinxera o en bales rodones embolicades en plàstic, amb un 30% d'humitat, per a la venda a ramaders.

Com a gra, té una maduració esglaonada i tendència a espolsar-se, o sigui que s'ha de collir amb certa humitat del gra (15-20%), cosa que obliga a assecat-lo si es vol guardar, bé en assecador, o a l'era; o bé segar-lo i deixar-lo assecat a terra amb planta sencera, i un cop sec recollir-lo amb la collitadora de gra.

Els preus com a farratge sec estan entre els de la civada flor i la userda.

Com adob verd, o cultiu de cobertora, com ara s'anomena, es pot sembrar igual que per farratge, i a mig espigat es picola i es deixa assecat a terra una o dues setmanes abans de barrejar-lo superficialment amb cultivador o grada ràpida. **Podem incorporar així 3-6 tones/hectàrea de matèria seca aèria, més un altre tant de matèria seca del rostoll i les arrels, que tot plegat equival a una femada de 6-12 tones/hectàrea de fems secs.** ❁